

İBN RÜŞD'ÜN SİYASET FELSEFESİNDE MUHAFIZLARIN (KORUYUCULAR) DURUMU

Mirpenç AKŞİT^(*)

Öz

Siyaset felsefesi ile ilgili ilk eser yazan filozof hiç kuşkusuz Fârâbî'dir. O, Yunan siyaset felsefesi ile İslâm düşüncesini uzlaştırmaya çalışan ilk filozoftur. Fârâbî, bu amaçla ortaya koyduğu siyaset kuramıyla hem İslâm siyaset düşüncesini hem de kendinden sonra gelen İbn Rüşd'ü etkilemiştir. Ancak İbn Rüşd, bu konuda Fârâbî'den etkilenmekle beraber ondan farklı ve onu aşan bir siyaset kuramı ortaya koyabilmiştir. İbn Rüşd'ün siyaset felsefesi, günümüz siyaset geleneğine ışık tutacak şekilde bir öneme sahiptir. İbn Rüşd, Platon'un Devlet kitabını şerh ederken bu eserde ele aldığı konulardan biri de erdemli bir toplumda muhafızların eğitimi ile ilgilidir. Erdemli muhafızlar devlet istikbalinin temelini oluşturur. Ona göre muhafızlar iyi eğitildiklerinde her biri yiğit ve merhametli olurlar. Aksi takdirde her biri bu muhafızlık eğitimi almadıkları takdirde kendi halkına ciddi zararlar verecektir. Bu çalışma da Platon'un şerhinden yola çıkarak; İbn Rüşd'ün erdemler bağlamında ele aldığı muhafızların eğitimini değerlendirmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Erdem, Devlet, Yiğitlik, Toplum, Muhafız.

Guards' (Protectors) Status in Averroes' Political Philosophy

Abstract

Abstract: It is certain that Alfarabi was the one who wrote the first piece related to political philosophy. He was the first philosophers who tried to reconcile political philosophy with Islamic thought. With his political theory presented for this purpose, Alfarabi had an impact on Islamic political philosophy as well as Averroes, who followed him. However, although Averroes was affected by Alfarabi on this subjects, he managed to present a political theory, which different and surpassed Alfarabi's. Averroes' political philosophy is the subject that attracts attention mostly following Alfarabi political philosophy. While Averroes annotating Plato's Republic, one of the subjects that he

^{*)} Dr. Öğr. Üyesi, Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü İslam Felsefesi Anabilim Dalı
(e-posta: mirpencaksit@hotmail.com), ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3682-0479>

discusses is related with the education of guards in virtuous society. Virtuous guards provide a basis for the stability of the state. According to him, when guards are educated well, each one of them becomes violent and merciful persons. Otherwise every one of the changes into a wolf and causes serious damage in their own society. In this study, based on Plato's commentary; it was tried to evaluate the education of the guards whom Averroes dealt with in the context of virtues.

Keywords: *Virtue, Valiant, State, Society, Guard.*

Giriş

İslam filozofların siyasî yönetiminden anladıkları örgütlü toplumun her ferdinin adaleti sağlamak için hâkimlere ihtiyaç duymayacak şekilde ahlâkî alışkanlıklarına göre sorumluluğuna düşen şeyi yapmak hekimlere ihtiyaç duymayacak şekilde kendi nefis ve arzularını kontrol etmeleridir (Şulul,2015a:16).Siyaset felsefesi konusunda eser yazan ilk İslam filozofu hiç kuşkusuz Fârâbî'dir Ancak IX.yy.' da Ebu Bekr Razi'nin de devlet siyaseti bağlamında yöneticinin özelliklerini tartışması da ilgi çekmektedir (Sünter,2004:19). Fârâbî'den sonra gelen İbn Rüşd (1126-1198), ahlak ve siyaset felsefesi ile ilgili tamamen bağımsız bir eser yazmamıştır. İbn Rüşd Platon'un *Devlet'* isimli eserine yazdığı şerh ve bu şerhte diğer filozoflara da değinmesi İbn Rüşd'ün bu konudaki görüşleriyle ilgili bazı ipuçlarına ulaşmamız mümkün olmaktadır (Kutluer,2014:130). İbn Rüşd siyaset felsefesi konusunda Fârâbî'den etkilenmekle beraber ondan farklı bir siyaset felsefesi ortaya koymuştur. Bunun en açık örneği İbn Rüşd'ün siyaset felsefesine dair *Telhîsu's-Siyâse li Eflâtûn'* adlı eseri örnek verilebilir.

İbn Rüşd, Platon'un *Devlet* adlı eserini şerh ederken siyaseti bilimsel bir temele oturtma çabasına girmiştir. Bu nedenle Platon'dan kendi siyaset kuramını oluşturmak için bir format almış; onu kendi devrindeki olaylara binaen uyarlamaya çalışmıştır (Şulul 2015a:19). İbn Rüşd, Platon'un siyasete dair düşüncelerini izah ederken, diğer filozoflardan farklı olarak onun siyaset felsefesini, sadece kendisine ait siyasete dair düşünceleri açıklamaya vesile olacak tarzda yorumlamamıştır. Bilakis İbn Rüşd, yaptığı izahlarla Platon'un siyaset felsefesini Yunan düşüncesine özgü sınırlı bir ölçekte değil, erdemler bağlamında ahlaki ilkeleri de katarak İslam siyaset felsefesi geleneğine bir katkı sağlamıştır (Şulul, 2015b:737).

İbn Rüşd, örneğin Murâbitların (1056-1147) kurduğu devletin yıkılış nedenlerini, ilk İslâm devletinin kuruluş aşamasını Müslümanların, Farslarla olan mücadelesini Platon'un siyaset felsefesinden etkilenecek yorumlamıştır. Bu anlamda siyaset felsefesine dair görüşünü şu sözlerle ifade ettiği görülmektedir:

“Medeniyet bilimi, teorik bilimlerden şu bakımdan farklıdır. Teorik bilimlerin amacı kendisini bilmektir. Eğer bunların uygulama ile bir ilişkisi varsa bu ilişki yalnızca ilintiseldir. Oysa bu bilimin (siyaset biliminin) amacı yalnızca uygulamadır. Ne var ki, bu bilimin uygulamalardan elde edilen bölümleri uygulamaya yakınlık ve uzaklık bakımından farklılık göstermektedir. Bu bilim aracılığıyla elde edilen genel kuralların taşıdıkları tü-

mellik özelliği azaldıkça da uygulamaya yaklaşırlar. Çünkü bu tür bilgi uygulamalardan elde edilmiştir. Bu sebeple siyaset bilimi iki bölüme ayrılır: Birinci bölümde yetenekler iradi fiiller ve tüm adettir. İkinci bölümde ise, bireylerde bulunan bu yeteneklerin nitelikleri, bir yeteneğin diğerlerini amaçlayan bir yetenekten elde edilecek olan filin en iyi düzeyde ortaya çıkmasını sağlayacak bir biçimde nasıl etkilediği ve hangi yeteneğin diğerini nasıl engellediği ile ilgili derinliği olan bir inceleme yapar (İbn Rüşd,2013: 25)."

İbn Rüşd, *Telhîs*'de yaptığı şerh ve izahlarla Yunan siyaset felsefesine vâkıf olduğunu ve bu felsefeyi kavradığını açıkça ortaya koymuştur. Örneğin felsefesinin Yunanlılara özgü olduğunu düşünen Platon'un aksine İbn Rüşd felsefenin evrensel bir tutum olduğunu vurgulamıştır. İbn Rüşd'e göre hikmetin elde edilmesinde ve öğrenilmesinde diğer milletler de Yunanlılar kadar kabiliyete sahiptir (Şulul,2015a:22). Bu düşüncüyü şöyle açıklamıştır: "*Genel olarak Greklerin doğalarında felsefeye yatkınlık olduğunu kabul edebiliriz. Ancak bu bizim memleketimiz olan Endülüüs'te, Şam'da Irak'ta Mısır'da bilgelik ve felsefeye yatkın olan toplulukların bulunduğunu inkâr etmemizi gerektirmez. (İbn Rüşd, 2013: 76).*" İbn Rüşd bütün milletlerin hakikatin peşinde olduğunu vurgulamıştır. İbn Rüşd bütüncül bir bakış açısıyla her iki medeniyetin bakış açısını dikkate alarak bir çıkarsamada bulunduğu görülmektedir.

İbn Rüşd, Platon'un *Devlet*'te yorumladığı kısımlara da değinerek; Platon'un düşüncesindeki ütopyik devlet anlayışını kendi yaşadığı dönemdeki yönetimlerin siyasi tutumları ve bu yönetim biçiminin içinde muhafızların durumunu ele alarak erdemli bir şehrin nasıl olacağına dair bir çıkarım da bulunmuştur. Dolayısıyla İbn Rüşd, siyaset felsefesinde yöneten ile yönetilen ve bu ikisinin arasında ara formu oluşturan muhafızların genel özelliklerini dikkate alarak yeni bir sistem ortaya çıkarma çabasına girmiştir. İbn Rüşd, Platon'un düşünceleri üzerinde eklettik bir çıkarım yaparak teori ile pratiği bir araya getirerek siyaset felsefesine dair tutumunu rasyonel bir temelde ele almıştır. İbn Rüşd'ün hedeflerinden biri kendi döneminin siyaseti ve ahlak ilişkisinden yola çıkarak siyasetin ürettiği ahlaktan ziyade kadim ahlaka göre bir siyaset felsefesi öne sürmektir. Ona göre ahlaki ve fikrî erdemler siyaset ilminin esasını teşkil etmektedir. İbn Rüşd siyaset ile kastettiği şey, devlet yönetimidir. İbn Rüşd'ün devletten kastettiği şey ise devletin arazisi, büyüklüğü, evleri ve binaları değil bilakis devlet ile bir arada yaşayan organizeli topluluklardır. Bir yönüyle onlar müşterek hayatlarında yetkinliği elde etmeye çalışan bireylerdir. O halde ahlak bilimi de bireyin yaşamının idaresidir. Siyaset bilimi ise bireylerden meydana gelen toplumsal hayatın yönetilmesidir (Câbirî,1998:242). Devletin yönetilmesinde etkin olanlar arasında da muhafızlar görülmektedir. Muhafızlarında erdemli olması zorunludur. Erdemler bağlamında siyaset ve ahlak ilişkisine değinerek muhafızların eğitime ayrı bir önem vermiştir.

1. Erdem ve Toplum İlişkisi

Erdem; "fazîlet" kelimesinin aslı olan "fazl" kelimesi masdar olarak "artmak, fazlalaşmak, üstün olmak" isim olarak da "*eksikliğin zıddı, artık, fazlalık, ihsan*" şeklinde birçok anlama gelmektedir (Çağrıncı,1995:270).Erdem düşünceden yoksun bir alışkanlık

olmayıp, içinde bulunulan duruma uygun davranmaktır aynı zamanda (Warburton, 2016: 80). Sokrates'e düşüncesine göre kişinin nasıl yaşaması gerektiği sorusu üzerinde düşünmemesi onun erdemsiz bir yaşam sürmesiyle eşanlamlıdır (Arslan, 2006:122).Platon da ruh ile idealar arasındaki ilişkisinden yola çıkarak; erdemli yaşamı ruhun gerçek bilgiye ulaşmasını temeli olarak görür (Platon, 1997: 46c).

Platon, ruhun üç parçadan meydana geldiğini belirterek, *Ruhun bu üç parçasının erdemleri bilgelik, cesaret ve ölçülülüktür. Bu parçalardan meydana gelen bütünüün ahenk içinde olması hali de, adâlet erdemi olarak ifade etmiştir (Platon, 1997:246).*” Platon da erdeme sahip olan birey iyinin, güzelin ve adilin idesine ulaşmış olur. İdelere ulaşmak ile erdemin özüne ulaşmak ile özdeş görmüştür (Akşit, 2018: 26). Platon'a göre insan ruhunda bir iyi kısım bir de kötü kısım vardır. Kötü kısım, özü itibariyle iyi olan kısma tabi olmalıdır. Eğer kötü kısım iyi kısma hükmederse bu bir ayıp olarak kınanır ve böyle bir kişi kendine hâkim olamayan erdemsiz kişi olarak tarif edilir (Platon,2008:151). Platon kent ile erdem arasındaki ilişkinin daha iyi anlaşılabilmesi için insan ruhunu üç katlı binaya benzeter. Akıl, insanın içindeki tanrısal niteliktir ve onu insan yapar. Hazlar, onun bedeninin içgüdüleridir. Ruh ise kırgınlık, cesaret, sevgi, onur ve nefretin yeridir. Erdemli insan, kendi içinde hem ruh hem de beden arasındaki uyuma sahip olan insandır. Akıl burada kural koyucu konumundadır. Bu, “insan-ruhu şehri” ideal bir devlet gibidir. Burada yönetici sınıf, bilgeliği, muhafız sınıf ise ruhu temsil etmiştir (Baker,2002: 45).

Aristoteles'e ise erdemleri düşünce ve karakter erdemleri şeklinde ikiye ayırmıştır. Ona göre düşünce erdemleri, ruhun aklî kısmının üstünlükleri olup (Aristoteles,1997:114) bu erdem nazarî alanda bilgelik, pratik alanda öngörü ve sağduyu şeklinde kendini gösterir (Weber,1998: 86). Bu erdemi elde etmek için tecrübeye ve zamana ihtiyaç vardır (Kaya,2002:44).Karakter erdemleri de alışkanlıklardan doğan, onlarla kazanılan erdemlerdir. Bu erdemler, aklî yönle doğrudan bağlantılı olmayıp (Aristoteles,1997: 52), zihinle irade arasındaki uyumdan meydana gelir (Weber,1998: 86). Bunun yanı sıra cömertlik, ölçülülük, yiğitlik ve dostluk gibi erdemler ahlâkî erdemlerdir (Aristoteles,1997:1221). Bunların eksikliği ve aşırılığı erdemsizliğe yol açar (Aristoteles,1997:1106).

İslam düşüncesinde erdem, bireyin iyilik yapmasını ve kötülöklere engel olmasını sağlayan ruhî yetenekler için kullanılan bir ahlak terimidir (Saruhan 2012:341). İslâm düşüncesinde geleneğinde gayelerin gerçekleşmesi, erdemli olmaktan geçer. Sonraki ahlâk müelliflerince de benimsenmiş olan bu anlayışa göre erdemli olma tüm gayelere ulaşabilmek için temel şarttır (Oktay 2015:278).

İbn Rüşd'e göre kişisel düzeydeki adalet şehirdeki adaletin temelidir. Bireyde bulunan adalet neyi gerektiriyorsa, şehirde bulunan doğruluğun da aynı şeyleri gerektirmesi zorunludur. Çünkü şehir ile insan aynı türdendir. Aynı türden olan şeylerde ise nicel olarak değişen şeyler uyumluluk gösterir. Eğer uyumlu değilse, şehir düzeyindeki doğruluğun araştırılması gerekir (İbn Rüşd,1998: 43). İbn Rüşd'ün asıl hedefi kendi döneminin konjonktürel yapısını dikkate alarak siyaseti felsefesini bir temle dayandırdığı söylenebilir.

İbn Rüşd, ahlaka dair bir kısım meseleleri izah ederken öncelikli olarak insanî erdemlerin ne olduğuyula başlamıştır. Ona göre insanî mükemmellik veya erdem türleri nazarî,

fikrî, ahlaki ve amelî erdemlerden ibarettir (İbn Rüşd,1998: 67). Kişi kendini eğiterek aklını hâkim kılması ve erdemli bir kişi olması dolayısıyla şehrin de erdemli bir hal almasına neden olur. Dolayısıyla şehrin erdemli olması muhafızların ve tüm bireylerin erdemli olmasına bağlıdır. Aksi halde muhafızlar da veya bireylerde ortaya çıkan öfkeli ve zulüm hali, şehir de baş gösterecek ve erdemli şehir de siyaset ve ahlak da bozulmaya başlayacaktır.

İbn Rüşd, söz konusu bu durumu bedendeki sağlık ve hastalık durumuna benzetmiştir. Bedendeki sağlık durumu, bedendeki salgıların (hormonların) birbiriyle uyum içerisinde olması ve düzenin sağlanması; hastalık durumu; bedendeki hormonların bozulmasıyla olur. Erdem sağlık durumu, kötülük ise hastalık durumudur. Bedende sağlık durumu sadece bir şekilde olur. Hastalıklar ise türlü türüdür. Erdemli şehir de böyledir: tek bir erdemli şehir vardır, erdemsiz şehirler ise hastalıklar gibi çeşit çeşittir (İbn Rüşd,1998: 109). Erdemli şehir de muhafızların rolü büyük bir öneme sahiptir. Muhafızların eğitiminde bütün erdemler önemli olmakla birlikte, en önemli erdemler arasında yiğitlik erdemi daha çok önem kazanmaktadır. Zira muhafızlar korkularının esiri olmamaları için yiğitlik erdemini içselleştirmeleri gerekir (İbn Rüşd,1998: 41).

2. Muhafızların Sahip Olması Gereken Özellikler

Temel erdemlerden olan yiğitlik, muhafızları en çok ilgilendiren erdem biçimidir. Zira muhafızların kazanacağı yiğitlik erdeminin alt yapısı sağlam olmadığında toplumu siyasal ve sosyal bir kargaşa bekleyecektir. Bunun sonucunda toplum, savaşları kaybetme riski ile karşı karşıya gelir. İbn Rüşd'e göre savaş sanatının yetkin seviyeye ulaşması yiğitlik erdeminin var olması ile alakalıdır. Savaş yatkınlığı elde etmek isteyen erdemli bir şehir de yiğitlik bulunmalıdır (İbn Rüşd,1998: 41). Şehrin yiğitliği ise hem güç karşısında hem de zaaf halinde aynı görüş üzere hareket etmelidir. İbn Rüşd'e göre şehirde yaşayan muhafızlar, kendi doğasında bulunan öfkeyi, müzik ve beden eğitimi ile kontrol altına alabilir. Böylece yiğitlik ortaya çıkar. Bu eğitimler sayesinde ne bir şeyden korkarlar ne de arzuları onları doğru kararlar aldirmaktan geri bırakır. Bu aşamaya gelindikten sonra iman sağlamlaşır. Eğer arzularına yenileceği düşünülse bile bu geçici bir durumdur. İbn Rüşd bu durumu Platon'un boya örneği ile anlatır (İbn Rüşd,1998: 100). “*Bir yün herhangi bir renge boyanmak istenirse öncelikle beyaza boyanır sonra istenen renge boyanırsa onun rengi hiçbir şekilde bozulmaz. Eğer ön hazırlık olarak beyaz ile boyanmamışsa yıkandığında rengi bozulur (Platon,2008:149).*”

Toplumsal sınıfları, besleyiciler, koruyucular ve yöneticiler olarak üçe ayıran Platon, üreticilere fazla önem vermez. Koruyucu sınıfın yani askerlerin mülkiyet hakkından uzak, komünal bir hayat nizamını paylaşmalarını öneren Platon, toplumun tüm sınıflarına hatta kölelerin bile zorunlu eğitimden geçirilmelerini şart koşar. Buna göre koruyucular beden eğitimi ve müzikle daha çocuk yaştan eğitilmeye başlanmalıdır. Koruyucu adayı olarak seçilenlerin, savaşıra götürülmeleri, kahramanlık ruhuyla tanıştırılmaları açısından elzemdir (Ağaoğulları, 2000: 232-233). Daha sonra çeşitli bilim kollarının gerektirdiği birikimi kazanacak olan koruyucu sınıfı adaylarının eğitimi, 20 yaşına dek sürdürülmelidir. Platon, 10 yıllık bir süreyi de matematik, geometri, armoni ve astronomi bilimlerinin

öğretilmesine ayırır(Platon Devlet, 2001: 94-98). Antik Yunan düşünürün eğitsel şematiği, bununla sınırlı kalmaz. Koruyucu sınıfın içinden seçilerek yöneticilerin arasına katılacak adayların, 30 yaşında elemeye tabi tutulmalarını isteyen Platon, seçilmiş, erdemli bir azınlığın, lider olup, toplumu yönetebilmek için 20 yıllık bir eğitim sürecini daha tamamlamalarını ister. Adaylar 30-50 yaşları arasındaki dönemde bilimlerin en yücesi olan felsefe ve diyalektik eğitimi alacaklardır. Bu zorlu dönemi aşip sınavları verebilen adaylar, toplumu yönetmeye, toplumun lideri olmaya hak kazanacaklardır (Şenel, 1999:149).

Platon'a göre muhafızlara güzel huyları öğretmenin ve onları bu yol üzere eğitmenin iki yolu vardır: Beden eğitimi ve müzik eğitimidir (Platon,2008: 79). Platon'a da muhafız adayları olan gençlerin ve çocukların eğitiminin birinci ayağı beden eğitimidir. Muhafızlık işine yatkın olanların ruhunda ortaya çıkması istenen erdem yine yiğitliktir. Yiğitliğin en büyük özelliği öfke yetisini sindirecek bilgeliğin ön plana çıkmasıdır. Platon'a göre muhafızın sahip olması gereken beden ve müzik eğitimi son derece önemlidir. Herhangi bir şeye bilerek yönelen kişi, doğası itibariyle erdemlidir. Bilmediği şeyin de düşmandır. Nedeni ise o şeyin daha öncesinde verdiği zarar değil, o şey hakkında, hiçbir bilgiye sahip olmayışıdır. Benzer şekilde bir şeyi sevmesindeki neden, kendisine sağladığı yarar değildir. O şey hakkındaki sağlam ve bütüncül bilgisidir (Platon,2008:79). Beden eğitimi, bedeninin gerçek erdemini sağlığını ve dinçliğini kazanabilmesi için verilir. Müziğin amacı ise ruhun eğitimi ve erdemlerin ortaya çıkarılmasıdır (İbn Rüşd,1998: 49). İbn Rüşd göre kişinin ruhundaki aklın egemen olduğu durumdaki bu uyum ancak müzik ve beden eğitiminin aracılığıyla sağlanabilir. Çünkü beden eğitimi, öfkelenme yetisine yiğitlik kazandırır; müzik ise, uslandırır ve aklın emrine verir. (İbn Rüşd,1998: 10). İbn Rüşd'e göre Tek başına müzik, ruhta gevşeme meydana getirir, ruhu zayıflatır ve hareketsiz bir biçime sokar. Müzik olmadan beden eğitimi ise ruhu son derece azgınlaştırır. Ortaya kontrolsüz bir nefret çıkarır. Dolayısıyla ikisinin bir arada olması gerekmektedir (İbn Rüşd,1998: 81). Müzikli eğitim metodu üç şeyden oluşur: ritim, makam ve söz (İbn Rüşd,1998: 65). Görüldüğü üzere İbn Rüşd'un Platon'da etkilendiği açıktır.

İbn Rüşd, muhafızlar arasında lider olarak seçilecek olan kişilerde bulunması gereken özelliklerden bahseder. Lider, muhafızlar arasında şehir halkının çıkarlarını en iyi düşünen ve onlar arasından da eğitim düzeyi en yüksek olan kimsedir (İbn Rüşd,1998: 75). Kötülük bir yargı için tecrübe edilecek bir durum değildir.

Platon'a göre, bir çoban için en kötü ve en utanç verici şey, muhafızlık (koruyuculuk) amacıyla eğittiği köpeklerin korku, açlık vb. kötü alışkanlıklardan dolayı kurda dönüşmesi ve sürüye saldırmasıdır. İbn Rüşd, bu örneği birebir muhafızlara tatbik etmiştir. Ona göre muhafızlar için en utanç verici şey, kendi kuvvet ve kudretlerine dayanarak şehir halkına kötülük yapmalarıdır. Bu nedenle İbn Rüşd'e göre: "*Muhafızlara erdemli olmayı öğretmeliyiz; ta ki kendi halklarını en iyi bir biçimde sevebilsinler. Oysa bizler; yine bu kentlerdeki müstebidlerin, bir baka zorba (el-kâhirûn) yöneticinin ölümünden sonra halkı şiddetli bir biçimde cezalandırdıklarını görüyoruz (İbn Rüşd,1998: 105).*"

Platon'a göre lider olacak kişinin muhafızlar arasında temâyüz etmiş olması, kenti ve insanları çok sevmesi, onlara yararlı olması ve onların erdemli, ahlâkî değerlerle yetin-

mesi konusunda gayret göstermesi gerekir. Bu amaca bir kişi birden çok niteliklerin bulunması ile ulaşılabilir. Bu niteliklerden birisi de, iradesine aykırı bir biçimde fikirlerinde sapma olmamasıdır (İbn Rüşd,1998: 101).Başka bir deyişle ilkeli olmasıdır.

İbn Rüşd'e göre Platon siyaset felsefesinden hareketle, muhafızların yiğit (azgın) hem de sevgi dolu olmalıdırlar. Bu iki durumu bir arada bulundurmak zordur. Fakat düşmanı uzaklaştırmak için yiğitlik, şehir halkına merhametli davranmak için de sevgi duygularının bulunması şarttır. Ancak bu iki durum muhafız olmak için yetiştirilen kimselerde orantılı bir şekilde bulunabilir (İbn Rüşd,1998: 47).

Platon'a göre hüznün ve korku veren makamlar muhafızlara uygun düşmez. Nitekim makamsız olarak bu tür etki yapan sözler de uygun değildir. Aynı şekilde içki meclislerinde icra edilen sulandırılmış nağmelerle ya da serseriliğin hüküm sürdüğü yerlerde söylenen müzik ile kısacası boğuk sesli makamlarla yakınlık kurmaları da uygun değildir. Onların dinlemeleri gereken iki makam vardır: Biri ruhta yiğitliği harekete geçiren ve savaşta öne atılmayı özendiren diğeri ise ruhu yumuşaklık, asudelik ve ağırbaşlılık gibi erdemlere yönlendiren makamlardır (Platon, 1990: 545).

İbn Rüşd'ün kuşatıcı fikirlerinden biri olarak; ud ve gitarın Platon tarafından bırakılması gerektiğini ifade ederek, her halkın ve her dönemin kendine özgü çalgı aletinin bulunduğu ve bunların o dönemin koşulları içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir (İbn Rüşd,1998: 65-66).

İbn Rüşd, bütün şeriatların ve yasaların benimsediği yasalardan söz eder. Ona göre evrensel niteliği olan bu yasalar, tümel yasalardır. Bu yasaların olduğu yerde tikel yasaların vazedilmemesi gerekir. İbn Rüşd'e göre eğer muhafızlar tümel kanunlara ve yasalara göre eğitilirse, tikel kanunlara saygı gösterir iyi bir biçimde disiplinize olurlar. Bunun sonucu olarak merhamet ile yiğitliğin nasıl nerde kullanılacağını daha iyi bilirler. Bu nedenle tikel kurallar için ayrıca yasa yapmalarına gerek kalmaz. Sürekliliği olan kanunların varlığı şehir halkının temayüllerinin kolay bir biçimde bu tikel kurallara yönelmesi ve uymasına bağlıdır. Çünkü insan, sahip olduğu terbiye ve donanım ile bireysel özelliklerin yönelimde olduğu şeyleri arzular. Eğer yönelimleri iyi ise iyiliğe yönelir; eğer kötü ise kötülüğe yönelir. Filozofa göre bir kimse, birçok kanun koyucunun yaptığı gibi tümel kanunlar olmaksızın tikel kanunlar vazedirse o, yiyecek, içecek ve cinselliğe aşırı düşkünlüğünden dolayı hasta olan birisini ilaç ile tedavi edip iyileştiremeyen doktor konumuna düşürür (İbn Rüşd,1998: 58).

İbn Rüşd'e göre muhafızların uzak durması gereken bir başka durum ise aşk şiirleridir (İbn Rüşd 1998: 58). Muhafızların, kendilerini hazlara doğru kışkırtan sözlerden kaçınmaları gerekir. Arap şiirleri arasında bu tür temalı şiirler pek çoktur. Bunların en büyük özelliği bayağı şeyleri özendirme konusunda herhangi bir ölçütlerinin olmayışıdır. Bu tür şiirleri muhafızlara tırnaklarının yumuşak olduğu zamanlardan itibaren dinletilmemelidir. Onlar kötü yola gitmekten ancak bu şekilde korunabilir. Sözü edilen şehir de resim konusunda da ahlaksız tasvirlerden kaçınılmalıdır. Nasıl ki çocukların ve gençlerin iyi şeyleri dinlemeleri zorunlu ise, güzel şeylerin tasvirini görmeleri o denli önemlidir. Ta ki güzel işler her yönden onların ruhuna işlesin, onlar sık ağaçlı, güzel kokulu ve güvenli bir yere

yerleşene kadar uzak durulmalıdır (İbn Rüşd,1998: 64).

Platon'da ise aynı durum gençlerin kendisine hâkim olmaları açısından *İlyada*'dan bazı şiir örnekleri getirilerek açıklanmıştır. Çünkü muhafızların böyle şeylerle kafasının karışmaması, içkiden uzak durmaları ve tutkular karşısında kendine hâkim olması gerekir. Ayrıca Platon, âşık kişinin sevdiğini ikna ederek, onunla bir babanın oğluna davranıldığı gibi (şefkat ve merhametle) davranarak onurlu amaçlar için bir araya gelebileceğini sınırlarını çizerek vurgulamıştır (Platon,2008: 115). Zira ölçsüz haz insanı erdemden uzaklaştırır. Muhafızlar güzel şeyleri sevmeye konusunda son derece erdemli olmalıdırlar. Sevgileri düzeyli olmak zorundadır (İbn Rüşd,1998: 67). Platon, *Devlet*'te kentin eğlenceden temizlenmesi durumundan söz eder. O dönemde eğlence amaçlı yapılan her eylemde haz tutkusu ve gençlerin yanlış yönlendirilmesi bulunmaktadır (Platon, 1990: 545).

İbn Rüşd, Platon'un düşüncesine hareketle; muhafızların doğruluğa ve doğru olmayı istemeye özendirilmesini savunur. İbn Rüşd'e göre muhafız yalan söylerse cezalandırılması gerekir. Bir kimsenin yöneticilere yalan söylemesi, hastanın hastalığı konusunda doktoruna yalan söylemesi gibidir (İbn Rüşd,1998: 54). Platon'a göre sadece yöneticilerin halka yalan söylemesi konusunda bir ilacın hastaya iyi gelmesi gibi uygun olacağı ve halka iyi geleceğini ifade eder. Bu tür yalan masallar halkın mutluluğunun elde edilmesi açısından zorunludur(Platon,2008:96). Bu görüş her ne kadar İbn Rüşd'e uygun değil gibi görünse de Platon'daki yöneticilerin düşmanlara ve vatandaşın çıkarına uygun biçimde yalan söyleyebileceği cümlesi durumu açıklığa kavuşturmuştur. Yalan, ne erdemlilere, ne hükümdarlara, ne de sıradan halka yakışır (İbn Rüşd,1998: 54).

Muhafızları etkileyecek şekilde çocukluk eğitimindeki en zararlı şey, çocukluk çağında anlatılan yalancı masallardır. Onlar bu çağda istenilen kalıba sokulmaya çok yatkınlardır. Bu nedenle, çocuk yaşta eğitilen muhafızların yalancı masalları dinlemelerine engel olunmalıdır. "*Çocukların bu masalları dinleyip ruhlarının kötü bir şekilde biçimlenmesinden çok sakınmalısınız (Platon,2008: 81- 86).*"

Platon'un bu masallardan bu kadar sakınmasının sebebi o dönemdeki meşhur hikâyelerin, Tanrıların kavga etmelerini ve birbirine tuzak kurup çekiştirmelerini konu edinmesidir. Platon'a göre hem gerçeği yansıtmamakta hem de çocukları yanlış yönlendirmektedir. Tanrıya ait olan her şey kesinlikle her bakımdan mümkün en iyi durumdadır. Başka bir deyişle çeşitli diyarlardan gelen karanlıkta ortaya çıkan bazı hikâyelerin anlatılması muhafızlık için yetiştirilen çocukların ödleğ olmasına sebep olabilir (Platon,2008: 81-86) İbn Rüşd'e göre muhafızların yiğit ve cesur olması gerekiyorsa onları cehennem ve ölüm sonrası haller ile korkutulmamalıdır. Ona göre "*Ölümden korkan muhafız savaşta ölmek istemediği için yenilgiyi veya köleliği tercih edebilir (İbn Rüşd,1998: 57).*" Ayrıca ölüm duygusu aşırı duygusal olarak verilirse muhafızlar duygularını kontrol edemez ve hüzünlenirler. Hâlbuki ona yakışan kararlı bir şekilde tahammül etmesi ve güzellikle sabretmesidir(İbn Rüşd,1998: 58).Platon'un düşüncelerini İbn Rüşd, Hz. Yakup'un güzel sabır ahlakıyla temellendirmiştir.

İbn Rüşd, Platon'un ideal şehirde koruyucuların sayısının bine yakın olduğunu belirtmiştir. Bunun biraz da şehrin ölçüsüne, zamana ve mekâna göre belirleneceğini ifa-

de ederek daha uygulanabilir bir fikir öne sunmuştur (İbn Rüşd,1998: 91). İbn Rüşd, Platon'un bu görüşünün şartlara göre değişebileceğini ifade etmiştir. Platon, sadece kendi zamanını görmüştür ve onun zamanında en ideal bu olabilir. Ancak İbn Rüşd'ün yaşamış olduğu Endülüs'ün birçok şehirle savaşmak zorunda olduğunu görmüş olsaydı, Platon da bu yönde fikir beyan etmezdi. Nitekim coğrafyanın iklim tarzı, yaşam koşulları, o bölgede yaşayan insanların kendi içinde uyumları o şehrin durumuna göre belirlenmelidir. Hz. Peygamber'in "Ben kırmızı ile siyaha gönderildim" sözü de bu gerçeği ifade eder. Aynı coğrafya üzerinde yaşayan farklı etnik kökenlerin yönetimi her toplumun yapısına göre değişiklik arz edebilir (İbn Rüşd,1998: 93). İbn Rüşd muhafızların beden eğitimin yanı sıra yiyecekler konusuna da değinmiştir İbn Rüşd, sadece kızarmış et, su tuz ve zeytinyağı içerisinde hazırlanan tirit yemeğini uygun bulmuştur (İbn Rüşd 1998: 69). Platon ise baharatlı yemeklerin beslenme içerisinde olmaması gerektiğini belirtmiştir. Çok çeşitli yemekler tencere tava gereksinimi oluşturur ve malzemeler savaş ortamında muhafızların yavaşlamasına neden olur (Platon, 2008: 117).

İbn Rüşd'ün erdemli şehrin kurulmasından daha umutlu olduğunu göstermektedir. Platon, erdemli kenti anlatırken bir taraftan böyle bir kentin varlık alanında yer bulacağından şüphelidir. İbn Rüşd, böyle bir devletin tarihin varlık sahnesinde bulunduğunu ve tekrarının mümkün olabileceğine inanmıştır. Bundan dolayı muhafızların eğitimi rasyonel bir zemine oturtma çabasına girmiştir.

Sonuç

İbn Rüşd erdemler bağlamında ele aldığı muhafızlar, siyaset felsefesinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu çalışmamızda Platon'un düşüncesinde yola çıkarak kendi müktesebatına göre siyaset felsefesinde muhafızlara değinmiştir. Erdemli bir şehrin korunması ve devamı için muhafızların önemine değinmiştir. Muhafızlar için sahip olması gereken temel erdem yiğitliktir. Eğitim yoluyla muhafızların ruhuna işlenen bu erdem onları, devletin bekası için özel bir yere yerleştirmektedir. İbn Rüşd'e göre muhafızların üzerinde bu kadar titizlikle durulmasının sebebi onların her biri toplumu yönetecek yönetici adayı olarak görmesindedir. Bundan dolayı muhafızların reziletlere giden yolları kapatmaya çalışmıştır. En iyi şekilde eğitilen muhafızlar, cesaret, savaşçılık vs. özelliklerini düşmanlara değil halka yansıtacak olurlarsa şehre çok büyük zarar verirler. İbn Rüşd'e göre toplumun yöneticileri muhafızlar arasından seçildiği için muhafızlar bozulduğu zaman devletin bakası sona erecektir. Muhafızlarının asıl amacı şehir halkının mutlu bir şekilde yaşamasını sağlamaktır.

Kaynakça

- Ağaoğulları, Mehmet Ali. (2000). *Kent devletinden imparatorluğa*. Ankara: İmge Yayınları.
- Akşit, Mirpenç. Fârâbi Düşüncesinde Bir Erdem Olarak "Adâlet". *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* Sayı: 14,ss.23-40.

- Aristoteles. (1997). *Nikomakhos'a etik*. Saffet Babür (Çev.).Anlara: Ayraç Yayınlar.
- Arslan, Ahmet. (2006).İlkçağ felsefe tarihi: Sofistlerden Platon'a, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Baker, A. E. (2002). *Felsefeyi anlamak*. İbrahim Şener (Çev.).İstanbul: İzdüşüm Yayınları.
- Câbirî, Muhammed Âbid. (1998). *İbn Rüşd: Sîre ve fikr dirâse ve nusûs*, Beyrut.
- Çağrıncı, Mustafa. Fazilet, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. Ankara: C.12.
- Durusoy, Ali. (2009). İbn Rüşd'ün Aristoteles inşasında Fârâbî ve İbni Sina'nın katkıları, *.Doğu-Batı ilişkisinin entelektüel boyutu İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek: İbn Rüşd*, I, s. 283-293.
- İbn Rüşd. (2013). *Siyasete dair temel bilgiler*. Muharrem Hilmi Özev (Çev.).İstanbul: Bordo Siyah Yayınları.
- İbn Rüşd. (1998). *Telhîsu's-Siyâse li Eflâtûn*. Hasan Mecid el-Âbîdî - Fâtıma Kâzım ez-Zehebi (Çev.). Beyrut.
- Karlığa, Bekir. (2014). *Batı'yı aydınlatan İslam düşünürü İbn Rüşd*. İstanbul: Mahya Yayınları.
- Kaya, Mahmut. (2002).*Kindî*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. C. 26, Ankara: C.26.
- Mian Muhammed Şerif.(2000).*Klasik İslam filozofları ve düşünceleri*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Oktay, Ayşe Sıdika. (2015). *Kınalızade Ali efendi ve ahlak-ı alai*. İstanbul: İz Yayınları.
- Platon. (1990). Sobraniye soçineniy (Eserler) (Cilt 1). Moskva: Mısl.
- Platon. (2008). *Devlet*. Erhan Bayram (Çev.). İstanbul: Metropol Yayınları.
- Platon. (1990). *Phaidros*. Hamdi Akverdi (Çev.). İstanbul: M.E. B. Yayınları.
- Platon. (1997). *Timaios*. Erol Günay, Lütfü Ay (Çev.). İstanbul: M.E. B. Yayınları.
- Saruhan, Müfit Selim.(2012). *İslam felsefesi tarihi I*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Sünter, Emel.(2004). *Ebu Bekr Razi ve felsefi görüşleri*. Selçuk Üniversitesi, Konya: Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Şulul, Cevher. (2015). *İbn Rüşd'ün siyaset felsefesi*, Doğu'dan Batı'ya Düşüncenin Serüveni. C.7, ss. 711-739
- Şulul, Cevher. (2015).*İbn Rüşd'ün siyaset felsefesi*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Toktaş, Fatih. (2003). *İslam felsefesinin sorunları,(Telhîsu's-Siyâse Bağlamında İbn Rüşd'ün Siyaset Felsefesine Yaklaşımı)*.Ankara: Elis Yayınları.
- Warburton, Nigel. Felsefenin kısa tarihi, Güçlü Ateşoğlu, (Çev.).İstanbul: Alfa Yayınları.
- Weber, Alfred. (1998). *Felsefe tarihi*. H. Vehbi Eralp (Çev.).İstanbul: Sosyal Yayınları.